

مقایسه تطبیقی خمریات عرفانی ابن‌فارض و حکیم نزاری قهستانی

رضا جلیلی*

دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه علوم و تحقیقات واحد خراسان رضوی، نیشابور، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۴/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۱۵)

چکیده

در این مقاله، با تکیه بر روش توصیفی-تحلیلی و رویکرد تطبیقی (آمریکایی)، وجوه اشتراک و افتراق منظومه فکری ابن‌فارض و نزاری قهستانی که در قالب خمریات عرفانی انعکاس داشته، بررسی و مقایسه شده‌است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که دو شاعر مذکور، «باده محبت» را عامل جلای روح و اتصال آدمی به درگاه خداوندی می‌دانند و عقیده دارند که شرابِ اَلستِ عشق، مست‌کننده و روح‌بخش وجود صوفی است. آن‌ها شرب شراب را برای عارف، حلال و برای زاهد، حرام می‌دانند؛ زیرا کیفیت مستی عارف و زاهد در نظر آن‌ها متفاوت است. افزون بر این، نزاری به موضوعات دیگری اشاره کرده‌است که در دیوان ابن‌فارض بسامد چندانی ندارند. حکیم نزاری عقیده دارد که مستی و بی‌خویشتنی برآیند فنا شدن از آثار انسانی است. در ساختار فکری او، «میخانه» و اهالی آن مقدس و محترم هستند و «شراب» رهاننده آدمی از بند ریای معرفی شده‌است. به این اعتبار، «دردی‌کشان» و «باده‌نوشان» در زمره وارستگان قرار می‌گیرند. در مجموع، باید گفت که خمریات عرفانی نزاری چندبعدی است و جنبه‌های اجتماعی و سیاسی هم در آن دیده می‌شود، در حالی که خمریات عرفانی ابن‌فارض تنها دربردارنده بُعد معرفت‌شناختی است.

کلیدواژه‌ها: ابن‌فارض، نزاری، خمیره‌سرای، باده (شراب و می)، میخانه، عرفان (تصوف).